

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK FORENING I HILLERØD KOMMUNE

NR. 2 MAJ 2001

LOKALHISTORISK FORENING I HILLERØD KOMMUNE

Nr. 2 16. årgang 2001

Redaktion:

Eva Holm-Nielsen (ansvarshavende) og Inge Elsøe

Tryk: A-Print, Espergærde

ISSN 0903-3505

Udkommer 4 gange årligt,
februar, maj, august og november
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen
Deadline den 10. i udsendelsesmåneden

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Gironr. 704-4607
Pris: 125 kr, 75 kr pensionister og studerende

© Copyright
Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune

Indhold

AF EN ARBEJDSMANDS ERINDRINGER	3
ved <i>ORLA LARSEN</i>	
SMEDEDAMMEN I HILLERØD	12
af <i>ASGER BERG</i>	
LOKALHISTORISK ARKIV I NYT LYS	14
GENERALFORSAMLINGEN 2001	15

Forside:

Parken ved »Villa Ultima« ca. 1900. Se artiklen s. 12.

Lokalhistorisk Forening støttes af:

C. A. Andersen malerfirma - Statsautoriseret Revisionsaktieselskab
Ernst & Young - Det Nationalhistoriske Museum på Frederiks-
borg - Dines Jørgensen. Rådgivende ingeniører - FO Arbejdernes
Fællesorganisations Byggeaktieselskab - Hillerød Bibliotek - Hil-
lerød Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening
- Hillerød Kommune - Høvelt Electric - Lokalbanken - Nykredit
- Reklamefotograf Henrik Knoblauch - Ristorante La Perla - Toyota
Hillerød - Ullerød Brugsforening - Unidanmark-fonden

BESTYRELSEN

Formand:

Margrethe Krogh Sørensen
Hestehavevej 13
3400 Hillerød
Tlf. 4826 7232

Næstformand:

Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689

Kasserer:

Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676

Sekretær:

Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689

Jørgen Berner

Åvang 78
3400 Hillerød
Tlf. 4826 0613

Per Andersen

Skippermosen 19
3400 Hillerød
Tlf. 4826 8389

LOKALHISTORISK ARKIV

Lisbet Schacht Hansen
Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 4820 1915

Arkivet har åbent
Tirsdag 14-19
Torsdag 11-16

1. lørdag i måneden 10.30-14

AF EN ARBEJDSMANDS ERINDRINGER

Andreas Peter Jensen blev født den 23. februar 1874 i Frerslev og døde den 2. marts 1966 på De gamles Hjem i Nr. Herlev, 92 år gammel. Han skrev i foråret 1955 sine erindringer, som her bringes i uddrag

Min far hed Anders Jensen, mor hed Maren Andersdatter, begge var de fra Frersløv. De var fattige arbejdsfolk, og vi var 6 søskende. Mine forældres forhold kan jeg ikke give nogen videre oplysninger om. Jeg er nemlig opfødt hos min mors forældre. Hendes far hed Anders Nielsen. Han var væver og havde et lille sted ude ved Frersløv Hegn med 6 tdr. land til [matr. 11e]. Han drev væveriet samtidig med, at han var landmand.

Jeg var to år, da jeg kom ud til dem, og det varede ikke længe før, der var ting, som jeg kunne hjælpe til med, men jeg havde det ellers meget godt der. Jeg kom ikke meget sammen med mine søskende. Jeg havde en søster, som var to år ældre end mig. Hun blev opfødt hos min fars forældre, Jens Pedersen og Kirsten Andersdatter, der også boede i Frersløv. De havde et hus med 2 tdr. land jord til. Hun var den eneste af mine søskende, jeg kom sammen med, men hun døde, da hun var 12 år.

Mine forældre boede i København. Min far arbejdede på et frølager, men han blev syg og kom så hjem til sine forældre og døde der,

37 år gammel. Jeg var 9 år. Min mor kom så hjem til fars mor og fik lov til at bo hos hende. Hun havde 4 børn med sig hjem. Dem måtte hun selv skaffe både mad og tøj til ved at arbejde for forskellige landmænd. Der var ikke nogen hjælp til børnene fra kommunen eller nogen andre steder dengang.

SKOLEN

Jeg nåede så tiden, da jeg skulle begynde min skole. Det var i Frersløv. Læreren hed Holm og var en meget rar mand. Han var ene om det hele - der var ingen lærerinde - men jeg syntes, han lærte os godt efter datidens lære. Jeg kunne læse rent i vore skolebøger, da jeg kom i skole.

Det gik meget godt med at passe min skole, mens jeg var hos de gamle, men dengang kunne bønderne bruge drengene. Jeg var ikke mere end 9 år, da jeg måtte ud hos en bonde i sommerferien og vogte svin. Da så skolen begyndte, kom jeg hjem igen, men året efter måtte jeg der ned igen i ferien og så blive der og vogte kørerne hele efteråret, til de blev sat på stald om vinteren. Jeg fik ikke nogen løn for det, jeg

ved

ORLA LARSEN

havde jo kosten. Det blev der set meget på, at en stor dreng kunne få maden ude. Man kunne somme tider tjene en drikkeskilling. Gården hører til Frersløv og hedder Byrødgård. Manden som ejede den dengang hed Kristen Hansen.

VOGTERDRENG

Året efter - jeg blev 11 år om vinteren - blev jeg fæstet til en bonde, som ejede Frersløvgård. Han hed Anders Bentsen. Der begyndte jeg den 1. maj. Jeg skulle have et par lærredsbukser og de træsko, jeg kunne slide. Jeg kan ikke huske, at jeg fik anden løn for sommeren.

Det var lange arbejdsdage, vi havde dengang. Mit arbejde var at passe køerne og ellers være med i andet arbejde. Når klokken var 4 om morgenen, kom manden og kaldte os op. Vi var tre, som boede i et meget usselt kammer. Der var forkarlen og en stor dreng, som var 3 år ældre end mig. Jeg delte seng sammen med karlen, den anden dreng havde en seng for sig selv. Der var så mange rotter, så det var helt utroligt, at vi turde ligge der. Jeg kan huske, at en nat havde rotterne bidt den anden dreng i næsen og ørerne.

Når jeg nu tænker tilbage på det, syntes jeg, det var rædsomt, men vi var ikke så godt vant. Vi tog tingene som de kom, men godt var det ikke, og jeg er glad for, at mine børn ikke har været ude for det.

Jeg var der i 5 år. Det var en sløj skolegang, jeg fik der. Der var kun 2 klasser. Om sommeren gik æld-

ste klasse kun 2 dage om ugen i skole, og den yngste gik 4 dage om ugen. Om vinteren var det omvendt.

Jeg kan huske, det var en hel festdag for mig - det skete kun 4 gange den sidste sommer, jeg gik i skole - at manden sagde til mig, da vi havde spist davre: »Nu kan du gå ned og flytte kalvene og fårene, så kan du lave dig til og gå i skole.«

Jeg kunne så godt lide at gå i skole, så det blev jeg meget glad for, men sommetider faldt jeg i søvn, for man var ikke vant til at sidde stille. Men læreren var skikkelig, han vidste jo godt, hvordan forholdene var. Der var andre end mig, det gik sådan.

Vi fik kun undervisning i religion, regning, skrivning, Danmarkshistorie og geografi. Vi havde 2 frikvarterer, og vi havde 4 ugers ferie, men ingen skoleudflugter.

Madtiderne var om morgenen ved 6-tiden davre, som bestod af kogt sild med brød eller kogte kartofler til, og kogt mælkebrød, dvs. brød skåret ud i mælken. Kl. 8½ var der frokost: smørrebrød med ost og pølse, de voksne fik snaps til. Kl. 12 var der middag med to retter varm mad. Om middagen spiste manden altid sammen med os, der var ikke nogen forskel på maden til det måltid. Det var også god mad, vi fik, den var til at arbejde på. Der holdt vi en times hvil, så blev der serveret kaffe, før vi gik i arbejde igen. Kl. 16 var det midtåftenstid med et par stykker smør- eller fedtebrød med pålæg på. Så gik arbejdet igen til kl. 19½, så var det fyraften,

og dagen med sine besværligheder forbi.

Om søndagen var der gerne så mange ting, som skulle gøres, før det var helligdag. Gårdspladsen, som var brolagt, skulle fejres, 'der skulle skæres hakkelse til hestene, så der var nok til dem nogle dage. Når det var gjort, var det gerne middag, så kunne vi få lidt fri, til vi skulle passe kreaturerne igen.

Når vi havde spist nadver, samledes ungdommen om sommeren ude på gaden et par timers tid. Der var så en, som kunne spille harmonika. Så svang de andre sig i dansen, til det blev sengetid. Der var jo ingen forsamlingshus i landsbyerne dengang.

Der var et hus i Frersløv, som hed Højskolen. Der kunne de unge sommetider holde bal, men det var mest om vinteren til jul og fastelavn. Der var ikke så mange penge mellem tjenestefolk, så der var ikke råd til så mange fester.

KONFIRMATION

I kirken kom vi sjældent, der var 3 km fra Frersløv til Nr. Herløv, der var sognets kirke. Jeg kan huske, da jeg var hjemme hos de gamle. De gik til alters to gange om året, det var om for- og efteråret. De skulle så tegnes til alters hos skolelæreren. Det kostede 25 øre, og dem havde jeg så med i skole, men den skik er

Sådan så det ud, da karlene på Faurholm stillede op til fotografering omkring århundredskiftet. Lokalhistorisk Arkiv.

der ikke mere. Nu kan folk jo komme til alters så tit de vil.

Når der var begravelse, skete det altid fra hjemmet. Der var ikke noget ligkapel på Nr. Herløv kirkegård, så folk måtte beholde deres døde hjemme til den dag, de skulle begraves. Der skulle altid være stort følge hjemmefra. Der var somme-tider 10-12 hestekøretøjer bagefter ligvognen.

Jeg skulle gå til præsten vinteren 1887-88. Jeg skulle til Hillerød, for Nr. Herløv og Hillerød er et pastorat. Der var 6 km at gå, og vi skulle møde kl. 9 mandag og torsdag. Det var torvedage, så bønderne kørte gerne ned med deres varer på Torvet. Vi kørte så med dem både ned og hjem. Præsten, som jeg gik hos, hed Paludan-Müller. Han var en ældre skikkelig mand. Han læste katekismus med os, og vi sang sange og salmer. Vi var 57 drenge, og der var omtrent ligeså mange piger, men de mødte først efter, at drengene var gået.

Da jeg skulle konfirmeres, måtte bondemanden købe mig et sæt tøj. Det var lønnen, jeg skulle have for vinteren. Jeg var med ham inde i en butik en dag, da jeg var færdig hos præsten, og fik købt tøjet. Hvad det kostede, ved jeg ikke, men det var vist ikke så dyrt.

Der boede midt i Slotsgade i Hillerød en hattemager, som hed Sander. Der var vi inde, og han købte en hat til mig, som jeg var meget ked af. Der var sådanne pæne kasketter med en blank buet skygge på, som jeg så gerne ville have haft,

men det var der ikke tale om, jeg måtte nøjes med en bowlerhat.

Konfirmationen blev holdt i Frederiksborg Slotskirke. Vi skulle møde kl. 10 om formiddagen. Manden kørte min mor og mig derind. Det var en drøj dag, og det varede længe, før den gamle præst fik konfirmeret alle børn. Vi kom ikke hjem før kl. 13½ om eftermiddagen, så vi var både trætte og sultne. Vi fik så en god middag, og jeg havde fri resten af dagen. Men nogen fest var der ikke, og jeg kan heller ikke huske, at jeg fik nogen gaver. Den slags var der ikke meget af dengang.

UD AT TJENE

Den 1. maj 1890 kom jeg til Harløse at tjene hos en gårdejer, som hed Anders Larsen. Gården hedder Tvedsgård. Det var unge folk, og jeg var den første karl, han havde. Mor var henne og fæste mig. Jeg var kun 16 år, så jeg kunne ikke selv ordne det. Mor turde ikke forlange mere end 50 kroner, så det var den løn, jeg fik det første år. Der var kun en husmand foruden mig. Manden selv gik med i arbejdet altid. Jeg var der i 2½ år. Jeg rejste så derfra over til en nabogård, som hedder Nebbegård. Der var jeg i 1½ år.

Efter at have været på session fra april til oktober 1894 fik jeg plads på Vejborggård i Frersløv hos en bonde, som hed Olsen. Han havde overtaget gården omkring Skt. Hans og havde allerede haft 11 karle, så det tegnede ikke til at være en god plads.

*Andreas Peter og
Karen Marie
Jensen med en af
døtrene foran
buset i Nr. Herlev,
nu Strædet 4,
1937.*

Det gik ikke længere end til midt i marts måned. Der var en karl til foruden mig. Vi havde været ude at kaste sne på landevejen, og det trak så længe ud med arbejdet, så vi kunne ikke nå hjem til fyraften. Så vi blev i Frersløv lidt og opholdt os hos en ældre kone, som solgte hvedebrød. Så det blev lidt ud på aftenen, før vi kom hjem. Da vi om morgenen kom ud i stalden, kom han ud og fortalte os, at vi ikke skulle lave mere hos ham, vi kunne godt rejse med det samme. Det var vi ikke kede af. Vi pakkede vores sager, så fik vi resten af den løn, vi havde til gode, og så drog vi af gårde midt om formiddagen. Det er den eneste gang, at jeg er rejst fra min plads i utide.

Jeg fik løst arbejde og boede hjemme hos min mor til 1. maj, så fik jeg plads på Faurholm ved Hillerød hos forpagter Langerman.

Dengang havde staten bortforpagtet gårdene Trollesminde og Faurholm.

Det var en stor gård på 900 tdr. land. Vi var 5-6 karle foruden daglejere og husmænd. Der var 12 spand heste. Der var ikke traktor eller selvbindermaskiner dengang. Al sæden skulle høstes med le. Vi var sommetider 10 mand i høsten, som mejede med le bag hinanden, foruden husmænd, som kunne have deres koner til hjælp. Der måtte slides hårdt dengang.

De som havde akkord begyndte gerne meget tidligt om morgenen og holdt også længe ud om aftenen. Hvis de ville have en god dagløn, gjaldt det om at holde ud. Vi, som var fæstet, havde en gammel ladefoged, som gik over os i arbejdstiden. Han hed Hans Vejlbj. Han skulle nok passe på, at vi hængte i hele tiden.

Lønnen var ikke så stor. Jeg fik

200 kr. det første år. Det andet år fik jeg 225 kr. Karlekammeret var ved siden af hestestalden. Der var en jerndør imellem stalden og kammeret, der kun havde små jernvinduer i, så i tilfælde af ildebrand ville vi aldrig have kunnet komme levende ud derfra. Der var 7 senge med to mand i hver seng.

Kosten vi fik var god, men ikke fin. Vi fik brød fra Ladegårdsmøllens bageri. Det var 12 pund brød, der blev fabrikeret dengang. Når vi var hjemme fik vi til frokost en rundtenom på 3/4 tommers tykkelse med fedt på, men ingen pålæg. Når vi skulle i marken, og maden skulle i madkassen, så var der ost på. Vi fik også snaps til maden, sådan en ordentlig stor en.

Om morgenen fik vi nykogt vandgrød og en rundtenom smørrebrød med mælk til. Om middagen var der altid godt med flæsk eller kød. Der blev serveret i store blikfade, og vi var 4 mand om at søbe af hvert fad. Hvis vi tømte fadet og vi kunne spise mere, så hamrede vi på fadet med skeerne, og så kom borgerstuepigen og serverede mere. Der var altid mad nok. Ligesådan var det med aftensmaden. Der fik vi en skive bar fedtemad med mælkegrød bagefter. I høsten var der en undtagelse med aftensmaden de dage, vi kørte sæden hjem. Så fik vi pænt skåret mad med forskelligt pålæg på, men kun om aftenen.

FORLOVELSE

Jeg blev forlovet 1896 med en sød

pige [Karen Marie Jørgensen], som tjente på Ladegårdsmøllen, som var nabo til Faurholm. Vi blev gift den 2. april 1897 i Nr. Herløv Kirke, men vi havde ingen lejlighed, så vi boede hos min kones forældre, som havde et hus i Nr. Herløv.

Min svigerfar, Mads Jørgensen, var herskabskusk på Faurholm i 40 år. Hos dem boede vi til 1. maj. Så fik vi en lejlighed i et gammelt hus, som lå lige ved kirkegården. Det var til 3 familier. Der var kun en stue og lidt køkken med komfur i åben skorsten, stengulv var der i køkkenet. Det var en lille lejlighed, men vi havde heller ikke så mange møbler. Vi købte os en dobbeltseng, et bord, 4 stole og en kommode. Det kunne vi godt klare os med til en begyndelse, vi havde heller ikke råd til at købe mere. Huslejen var ikke stor, 28 kr. om året, det var 7 kr. hvert kvartal, men det var også nok.

Manden, som ejede huset, havde en lille landejendom, og han manglede en mand til at hjælpe sig. Han ville have mig til at arbejde hos sig. Han ville give 2 mark om dagen, det var 66 øre, og kosten. Det var ikke meget, men sådan var daglønnen dengang. Jeg begyndte også ude hos ham og klarede mig meget godt. Jeg fik min gode mad, men min kone fik kun de 4 kr. om ugen til at klare sig for. Sommetider kom der nogle til os om søndagen. Så der blev der spist af det, som skulle vare hele ugen. Vi havde fået en lille søn, så min kone kunne ikke hjælpe til at tjene noget, det var en hård tid for hende.

Da vi nåede hen mod jul, sagde manden til mig, at det var kun korte dage nu. Han syntes, at 66 øre om dagen var for meget. Han som havde været hos ham før, fik kun 50 øre om dagen i de korteste dage. Men jeg sagde til ham, at hvis det skulle være mindre, så ville jeg ikke arbejde. Så blev der heller ikke slået noget af, så jeg blev hos ham til hen i marts måned. Så blev vi uvenner, jeg flyttede fra hans hus og fik en bedre lejlighed nede i Hestehaven ved Hillerød.

Jeg arbejdede så på herregården igen, der fik jeg 1 kr. og 50 øre om dagen på egen kost, men det var bedre end det andet. Her kunne da blive mad til hele familien.

HÅRDE TIDER

Den 1. maj 1899 begyndte jeg sammen med en yngre broder at arbejde på Allerød Teglværk. Vi skulle logere på en gammel kaserne om natten. Dengang kom der mange svenskere til teglværket om foråret, så der var mange, som skulle bo der om natten. Der var væggelus i sengene. Om morgenen, da vi stod op, havde jeg store knuder oppe i hovedet. Min broder havde ikke mærket noget, men jeg skulle ikke ligge der mere.

Jeg gik så om aftenen til Hestehaven, hvor jeg boede. Der var 7 kilometer, det var en slem tur at tage efter 11 timers arbejde. Cykel havde jeg ikke, jeg måtte gå de første 14 dage, men så fik jeg en lejlighed i Lillerød. Der havde jeg kun et kvar-

ters gang, så det hjalp jo lidt.

Jeg arbejdede på Allerød Teglværk fra 1. maj 1899 til oktober 1904. Jeg var så skovarbejder om vinteren indtil april 1905, så fik jeg arbejde på Tornevangs Teglværk ved Birkerød. Der var 2 arbejderhuse med 6 familier i hvert hus. Der fik jeg en lejlighed.

Det var et godt lille teglværk at arbejde på, vi havde ikke mere end 10 timers arbejde.

Men så skete det, at teglværket delvis skulle standses. 7 familier blev sagt op og skulle flytte til oktober, deriblandt var vi.

Det var ikke så godt. Vi havde 5 børn hjemme, så der skulle noget til hver dag af mad og tøj og deslige. Der var ingen steder nogen hjælp at få, vi måtte klare os, som vi bedst kunne. Jeg fik arbejde som landarbejder på Borupgård i Snekersten. Min kone skulle malke et hold køer to gange om dagen. Det skulle hun have 5 kr. 50 øre om ugen for og 1 liter sødmælk daglig. Jeg for min del fik 12 kroner om ugen, og så havde vi fri lejlighed. Det var ingen stor løn, men vi måtte klare os med den.

Vi flyttede dertil den 1. oktober 1908, og vi boede der i 4½ år. Vi flyttede derfra den 1. maj 1913.

Vi flyttede så til Birkerød igen, ud på Eskemosegård, som ejedes af proprietær Smith, der skulle vi være fodermesterfolk. Vi havde fri lejlighed og boede der i 2½ år, vi rejste derfra den 1. november 1915 og kom så til Holmerødgård i Frersløv. Den var noget større end den, vi

kom fra. Vi tjente også lidt mere, men det var også en meget sværere plads. Det var en meget dårlig stald at arbejde i. Vi blev der heller ikke mere end 1½ år, så blev jeg teglværksarbejder igen.

TILBAGE TIL NR. HERLEV

Mine svigerforældre havde et gammelt hus i Nr. Herløv, som de skulle fraflytte. Min svigerfar var som tidligere nævnt kusk hos forpagteren på Faurholm, der skulle flytte, fordi staten overtog gården. Forpagteren havde købt en villa på Milnersvej og ville have, at mine svigerforældre skulle flytte med ham og passe haven for ham. De skulle så have fri lejlighed, og så kunne de også få mere i aldersrente i byen end på landet.

Min svigerfar kom ud på Holmerødgård til os og sagde, at hvis vi ville have det gamle hus, så kunne vi få det. Nu havde vi så længe flyttet rundt og boet i herregårds- og teglværkshuse, så vi ville gerne selv være husejere. Der var en stue i hver ende og køkken i midten. Jeg skulle betale ham det, der var afdraget på lånet, der stod 600 kr. i det, det blev omtrent 300 kr., jeg skulle betale, og så skulle de have ret til den ene stue så længe de levede, hvis de ikke kunne blive ved at bo i Hillerød. Huset var ikke så godt, men der var en dejlig stor have til, der var 4700 kvadratalen.

Den 1. maj 1917 flyttede vi ind. Jeg havde fået arbejde på Hammersholt Teglværk, så det var meget

godt, men jeg var bleven 43 år. Jeg kunne godt mærke, at det var lidt svært til at begynde med, men jeg klarede mig da, og jeg arbejdede der i tyve år.

De to første år, jeg var der, havde vi 10 timers arbejde, men så blev det lavet om til 8 timer om dagen. Jeg har altid haft akkordarbejde på værket, så der skulle gerne hænges godt i, hvis man skulle have en ordentlig ugeløn med hjem.

Jeg havde 4 kilometer at gå morgen og aften, jeg havde ingen cykel til at begynde med, men det varede ikke længe før jeg fik en, så gik det bedre.

Nu havde jeg fået en stor have at arbejde i, så der var nok at forslå tiden med. Det var ikke altid, at lysten var så stor til at tage fat igen, når jeg kom hjem fra arbejde.

I 1925 fik vi elektrisk lys og kraft til Nr. Herløv. Det var en stor begivenhed. Vi fik lys i det gamle hus den 1. august, men der var nogle gamle, som var bange for det og ikke ville have det. De troede, at det var farligt at bruge, men de er bleven klogere og har fået det siden.

Den 1. november samme år kom min gamle svigerfar hjem til os og fortalte, at han nu kom til at tage den lille stue fra os, for han havde ingen steder at bo. Han var flyttet fra Hillerød til Græsted til en søn, men det varede ikke ret længe, før han ikke kunne være der. Så kom han til en datter og svigersøn, som havde en ejendom ved Helsingø, men det varede ikke ret længe før, de heller ikke ville have ham der.

Han kom så hjem til os, der havde han jo sikret sig den ene stue, da vi overtog huset. Det var ikke så godt for os. Vi måtte nøjes med en stue, og vi havde 3 børn hjemme, så vi havde ikke megen plads. Men det gik meget godt med ham, han var skikkelig nok, og det var jo min kone, som mest skulle omgås ham. Vi havde ham omtrent 11 år.

Jeg var blevet 63 år og kunne ikke holde ud på teglværket mere. Jeg gik til kontrol et år, så søgte jeg aldersrente. Dengang kunne vi få rente fra 60 år, men vi fik ikke så meget som vi kunne få, når vi var 65. Vi fik kun tilkendt 67 kr. om måneden. Det kunne vi ikke klare os med. Jeg søgte så sognerådet om mere og fik også 3 kroner - siger og skriver 3 kroner - mere på om måneden. Så jeg måtte tjene lidt ved siden af, og jeg arbejdede så lidt hos bønderne. Vi havde også haven, der kunne indbringe lidt. Der begyndte også at komme dyrtidstillæg til renten, men det var sløjt alligevel.

Vi solgte så vort hus til en svigersøn og datter, som boede på Strødam's Avlsgård ved Gadevang. De gav 2500 kr. for det, men så skulle vi have lov til at bo der så længe, vi levede, mens han skulle afholde alle udgifterne på det.

Vi boede der et par år, men jeg havde fået leddegigt i rygsøjlen og begge hofteleddene, så jeg kunne ikke passe haven. Jeg var blevet 72 år, og min kone var 69 år.

Vi talte om at tage op på De gamle Hjem. Min hustru syntes, hun var for ung til at komme derop. Hun

ville så gerne beholde sit hjem endnu en stund, men resultatet blev alligevel, at vi blev enige om at flytte, og vi fik en god lille 2-værelses lejlighed. Den 1. december 1945 flyttede vi.

Den 2. april 1947 fejrede vi guld- bryllup. Vi blev vækket med horn- musik, der blev serveret en god fro- kost, hvor både præsten og sogne- rådet var repræsenteret, og vi fik en god pengegave samt en masse lyk- ønskningstelegrammer. Men det var også den sidste fest, min hustru og jeg fik lov til at holde sammen. Den 12. marts 1948 kl. 6 aften sov hun stille ind.

Jeg har haft en god hustru. Hun har født mig 10 børn, 6 drenge og 4 piger, som alle var raske og or- dentlige. Vi har kun haft glæde af dem. Så har vi en plejesøn, han er som vor egen. Vi fik ham, da han var 1½ år. Vi har mistet 2 af vore døtre, den ene i 1938, den anden i 1943. De havde fået sat hver to børn i verden. Ja, sådan kan det gå, nogen modgang har vi mødt.

Manuskriptet til Anders Peter Jensens erin- dringer findes på Arbejdsmuseet. Erindringerne har været trykt i Lennart Weber, KAM- PEN FOR EN BEDRE FREMTID, 1991, men uden fotografierne.

Udsnit af
 Videnskabernes
 Selskabs koncept-
 kort over egnen ved
 Frederiksborg,
 1766. Kort- og
 Matrikelstyrelsen,
 G 11-97.

SMEDEDAMMEN I HILLERØD

Smededammen var engang en kendt lokalitet i Hillerød. I dag er den imidlertid for længst forsvundet og gået helt i glemmebogen.

Jens Jacob Paludan (1781-1856) fortæller i sine ungdoms-erindringer fra Hillerød, som han forfattede i årene 1844-46, at han og hans kammerater i 1790'erne løb på skøjter »ude paa Smededammen, som er meget dyb«. ¹ Et samtidigt bevis på, at dammen ikke kun var dyb, men også kunne være farlig, ses i Frederiksborg Slotsmenigheds kirkebog, hvor det står anført, at »en liden Dreng«, Knud Knudsen Schaltz, den 24. maj 1786 fandtes druknet i »Smede Dammen«. Men hvad er det for en dam, og hvor lå den?

Dammens navn er ukendt for John Kousgård Sørensen, der har udgivet det store værk *DANSKE SØ- OG ÅNAVNE*, 1968-96, et værk, der ellers kan være af stor topografisk og lokalhistorisk værdi.

De fleste kort over Hillerød, også ældre kort, negligerer Smededammen. Men på det oprindelige forlæg for Videnskabernes Selskabs kort fra 1766, tegnet i målestokken 1:20.000, angives både »Smededams« placering og dens navn. Som det ses på kortet, har vandarealet været betydeligt, selv om dammen er noget mindre end den

lidt nordligere liggende »Karls Sø«.

Smededammens placering ses også tydeligt på senere kort, men her uden navnet og ofte tilsyneladende angivet med et mindre vandareal. Dammen er antagelig blevet fyldt op i løbet af 1800- og begyndelsen af 1900-tallet. Det samme gælder den nævnte »Karls Sø«. Den er efter sin form og udstrækning antagelig identisk med den ganske store sø, som ses på ét af flere fotografier fra ca. 1900, der viser »Villa Ultimas« park i savværksejer Chr. Dahls tid. ² Den kan kun have navn fra »Carlsberg« og må ikke forveksles med Karlssø i Lille Hestehave.

Sammenlignes der med nutidens topografiske forhold, lå Smededammen ved jernbanearialet nordøst for Hillerød Station, omtrent ud for Byskolen. I 1700-tallet ville man have sagt, at den lå i Byens Vang op imod Gamle Vang, ved vejen til Præstevang. Immanuel Blomberg talte om »Smededammen bagved det nuværende Carlsberg.« ³

En forklaring på navnet »Smededammen« kunne netop være, at den lå op imod »Gammel Præstevang«, for den 3. juni 1739 blev denne jordlod erhvervet af smeden Jacob Ramløse, som ejede den til den 17. december 1754.

af

ASGER BERG

Noter

- ¹ J. J. Paludan, UNGDOMSERINDRINGER, 1908. Jf. Asger Berg »Skoledreng i Hillerød for 200 år siden«, LOKALHISTORISK FORENING I HILLERØD KOMMUNE, 1, 1998.
- ² Gengivet i Svend Nielsen, »Ingen almindelig privathave«, DET GAMLE HILLERØD. BYSVENDEN FORTÆLLER, 1981, s. 20.
- ³ L. Andkær Jensen, red., FRA DET GAMLE HILLERØD. AF KIRKEGÅRDSINSPEKTØR IM. BLOMBERGS EFTERLADTE PAPIRER, Hillerød 1950, s. 11.

Et hjørne af det nye arkiv. Ved bordet ses arkivets daglige leder, Lisbet Schacht Hansen. Foto: Erling Aaskilde. Lokalthistorisk Arkiv.

LOKALHISTORISK ARKIV I NYT LYS

Så lykkedes det endelig. Lokalthistorisk Arkiv har nu fået ordentlige lokaleforhold. For Lokalthistorisk Forening, der har som en af sine opgaver at støtte arkivet, var åbningsdagen af det nye bibliotek, den 31. marts 2001, selvsagt en mærkedag, fordi et længe næret ønske var blevet opfyldt.

Også mulighederne for at benytte arkivet er blevet forbedrede. Med flere læsepladser i umiddelbar tilknytning til arkivet kan lånerne

nemt arbejde. Mulighederne for at udstille er ligeledes blevet stærkt forbedrede - og dermed muligheden for at synliggøre arkivet.

I forbindelse med flytningen af arkivet har der naturligt nok været nogle overgangsproblemer, men de ser nu ud til at være overståede.

Der er åbent tirsdag 14.00 - 19.00, torsdag 11.00 - 16.00. 1. lørdag hver måned 10.30 - 14.00. Fra 1. maj - 31. august lukkes der dog kl. 13.00 om lørdagen.

GENERALFORSAMLINGEN 2001

Torsdag den 1. marts 2001 afholdt Lokalthistorisk Forening sin ordinære generalforsamling på Hillerød Bibliotek i Bakkegade.

Blandt årets aktiviteter fremhævede formanden, Margrethe Krogh Sørensen, kåringen af Årets Hus, som i 2000 blev naturlegepladsen på Jespervej. Nyt var det, at foreningen i år havde fået arkitekt Jonna Møller, Hillerød Kommune, som sagkyndig konsulent i forbindelse med uddelingen af æresprisen.

Medlemsbladet udkom 5 gange mod normalt 4, idet foreningen med støtte fra Hillerød Kommunes Fritids- og Kulturudvalg udgav et særnummer på 36 sider, et personregister over de første 14 årgange, omfattende ca. 1800 navne, udarbejdet af Asger Berg.

HILLERØD-KALENDEREN udkom for 14. gang. Både den og medlemsbladet har fået ny layout, som er blevet godt modtaget.

Jørgen Berner og Erling Aaskilde fra bestyrelsen, blev af Hillerød Bibliotek bedt om gennem fotolinsen at følge det nye biblioteksbyggeri både inde og ude. Resultatet blev en fotoudstilling i forbindelse med åbningen i april 2001.

Margrethe Krogh Sørensen har i det forløbne år stået i spidsen for en registreringsgruppe, som forsøger at kortlægge og beskrive byens erhverv i bestemte perioder. Desuden er hun konsulent for den

gruppe i Nr. Herlev, som har fundet sammen om at arbejde med Nr. Herlevs historie.

Af øvrige arrangementer kan nævnes forevisningen af gamle Hillerødfilm, som blev et tilløbsstykke. På grund af den store interesse, arrangeredes der yderligere 2 filmforevisninger.

Foreningens medlemstal ligger på den rigtige side af 200 og er stigende.

Med en tak til alle sponsorer sluttede formanden beretningen.

Efter forsamlingens godkendelse af beretningen fremlagde kassereren, Inge Elsøe, det reviderede regnskab, som ligeledes blev godkendt. Kontingentet forblev uændret.

På valg var Margrethe Krogh Sørensen, Asger Berg og Eva Holm-Nielsen, der ligesom suppleanterne Erling Aaskilde og Ove Rasmussen blev genvalgt.

Under punktet eventuelt foreslog et medlem, at HILLERØD-KALENDEREN skulle kunne købes med rabat af medlemmerne. Dette spørgsmål vil bestyrelsen tage op.

Herefter afsluttede dirigenten Lisbet Schacht Hansen generalforsamlingen, hvorpå der var der filmforevisning. Denne gang var det en film om Nr. Herlev i 1960'erne.

På det efterfølgende bestyrelsesmøde konstituerede bestyrelsen sig med uændret besætning på alle poster.

ÅRETS HUS

forventes ligesom tidligere år at blive kåret i august måned. Medlemmerne opfordres til at følge med i Hillerød Posten i sommerens løb. Her vil der være oplæg til uddelingen af æresprisen for 2001, og alle kan bidrage med forslag.

HVEM, HVAD, HVOR?

Nedenstående billede er taget i 1917, efter alt at dømme i anledning af et rejsegilde i Hillerød. Som fotograf angives Hillerød-fotografen, glarmester Carl Petersen, der selv ses stående yderst til højre med kasket på hovedet. Men herudover savnes der oplysninger om, hvilken ejendom der er tale om, og hvem håndværkerne på billedet er. Skulle der blandt læserne være nogen, der kan identificere en eller flere af personerne eller komme med andre oplysninger om fotografiet, bedes man henvende sig til Lokalthistorisk Arkiv eller Lokalthistorisk Forening.

HUSK AT BETALE KONTINGENT. GIROKORT ER UDSENDT!